

de principiu a „interpretărilor” date de către colectiv și conducătorul său. Teatrul este, la rîndul lui, o școală, o școală a marelui public. Studenții noștri — și repet, aceștia sînt dintre cei mai înzestrați, cu mai mari perspective — au a veghea în

primul rînd la fidelitatea față de intențiile autorului, la reliefaarea cît mai pregnantă a acestora.

Ce vor spune iubiiții mei elevi? Iar ne dăscălește

Micrel BRESLAȘU

Portretul unei învățătoare de la început de secol

Ileana Predescu în *Învățătoarea de Bródy Sándor* (Teatrul Municipal)

Piesa *Învățătoarea* aparține condeiului unui prozator pe a cărui traiectorie de creație dramele s-au înscris doar ca niște accidente. Mastru cu mare renume în lumea prozei, Bródy Sándor (1863—1924) a excelat în genul nuvelei, ceea ce a corespuns mai fidel temperamentului său artistic.

Cele două piese ale lui Bródy Sándor *Dada* și *Învățătoarea* nu sînt capodopere, însă calitățile lor literare și dramatice le înscriu pe bună dreptate printre lucrările valoroase ale realismului critic maghiar.

Învățătoarea este o piesă avară, am putea spune chiar, piesa unui unic rol, și acela imperfect însălat. O primejdioasă labilitate imprimă rolului Florei Toth, cel mai complex și mai plin de miez, o oscilație, care poate duce sau spre vulgaritate melodramatică, sau spre exagerarea calităților „civice”, transformînd personajul într-o statuie de duritate, raționalism, vlăguind întrucîtva rolul de ceea ce are omenesc, naiv, dar emoționant.

Flora Toth este o cumulară, asumîndu-și dreptul de a duce mesajul poetic al piesei, tot ea purtîndu-l și pe cel social. Protagonista unei străni și nefericite povești de dragoste, ea denunță de pe pozițiile intelectualului progresist, moravurile corupte ale complicatei trinități habsburgice compuse din: biserică, administrație de stat și moșierime.

Satul de pustă, aflat în sudul Ungariei, are o viață aparent calmă și patriarhală, cînd tînăra Flora Toth poposește în el, plină de visuri dar și de dorința fermă de a nu-și exercita meșteșugărește profesiunea de învățătoare. La început, pare un personaj livresc, care crede cu naivitate în valabilitatea afirmațiilor întîlnite în lecturi. La 22 de ani, experiența personală este limitată și influențată de preceptele familiei, ale mediului, ale epocii.

Misterul romanțos al satului, cu presupusele lui moravuri patriarhale, nu va da-nui multă vreme. Din primul act, biserică, moșierul și administrația vor începe lupta împotriva tinereții, a elanului, precum și

a unui ideal elevat de puritate și curățenie morală. Tot ce a citit și visat Flora Toth se dovedește inaplicabil și ireal pentru viața în satul unde se „mănincă bine și mult”. Va putea cel mult să plece cu demnitate, refuzînd să calce pe urmele generațiilor virstnice de învățători care au trebuit să accepte un șir lung de compromisuri.

Confruntarea între fetișcana învățătoare și satul aliat împotriva ei este inegală și sorjii de izbîndă sînt atît de evident de partea oalizațiilor care atacă, încît senzația de neveridic, învăluie multe din momentele piesei, amenințînd să o păstreze pe Flora ca un personaj livresc, care procedează în consecință știind prea bine că nu-l paște nici o primejdie fiindcă totul nu este decît o ficțiune. Senzația de viață trebuie s-o dea actrița și în această veridicitate cred că rezidă calitatea esențială a interpretării Ilenei Predescu.

Spunea cîndva un mare om de teatru că sînt puțini actori capabili să *asculte*, să *vadă*, să *pipăie*. Numai atunci le poți da crezare cînd i-ai surprins recepționînd realitatea din jur și te aliezi lor emoțional, cînd încep să reacționeze într-un fel sau într-altul față de acea realitate.

Iar cînd reacțiile actorului sînt de o mare discreție și sobrietate, alianța între el și sală se face și mai adîncă.

Primul act, construit expozitiv, îi oferă tinerei actriței Ileana Predescu posibilitatea valorificării mării propețimi a personajului (nu numai a celor 22 de ani, dar și a tinereții visurilor, a dorințelor juvenile, generoase). Naivitatea Florei Toth, cultura încă nesedimentată, elanurile de tot soiul sînt marcate cu multă discreție de Ileana Predescu, prin acele treceri subliniate, de la o mare ingenuitate la o gravitate cu colorație voit puerilă. Deosebit de interesant este momentul declarației aceluia socialism utopic, personal, pe care îl profesează. Solemnitatea tinerească trădează seriozitatea preocupărilor, inexperiența și, în același timp, curățenia lăuntrică a fetei fără protectori dar cu certificate bune de studii.

La sfîrșitul actului există o inconsecvență:

a Ilenei Predescu față de sine însăși. Pină atunci, actrița a dovedit o bună înțelegere a valorii fiecărei tăceri, și-a punctat jocul cu pauze judicioase, dar de această dată, în scena cu Nagy István, replicile vin prea repede, fără eforturi de căutare care ar fi justificat frământarea. Cert că spontaneitatea este un atribut sigur al eroinei, ea nu trebuie să dispară, dar pauza ar fi innobilat mai mult replicile tăioase și inteligente.

Actul al doilea cere o maximă sobrietate și interiorizare, o zgîrcenie în inflexiunea vocală, o și mai mare parcimoniozitate în gest. Putem semnala cu satisfacție felul matur și artistic cu care tinăra interpretează ocolește melodramatismul, artificiosul și în general excesul de orice soi. Este actul cel mai dificil, care nu oferă posibilitatea simplă a unor treceri armonioase de la o stare de spirit la alta. Maturizarea Florei Toth se petrece clipă cu clipă, sub ochii spectatorilor, și Ileana Predescu acumulează cu inteligență impresii și trăiri din ciocnirile cu adversarii ei, pe care le leagă într-un ton unitar.

Gîndurile Florei Toth nu rămîn ascunse spectatorului, atunci cînd asistă la acea lecție specială de Constituție pe înțelesul copiilor de țărani, care exprimă de fapt și bilanțul descoperirilor făcute de învățătoare asupra realităților vieții.

Aceeași sobrietate și ținută îi sînt proprii Ilenei Predescu și în momentele lirice. A evitat lirismul extatic, desuet, de care se putea abuză foarte ușor, fiindcă textul face risipă de „jăratec”, spre profitul expresiei unei mari și sincere bucurii, pline de optimism și mai ales de simț al măsurii.

Trecerea grea de la senzația fericirii posibile, chiar dobîndite, la renunțarea completă, în dorința de a nu-și pierde demnitatea omenească, îi izbutește bine, căci premisele pentru fermitate, amestecată cu gingășie și știința de a lua hotăriri mari (care o debarasează de orice juvenilism), au fost arătate în actele precedente.

Momentele de încheiere peste care planează o undă de melancolie, nici apăsătoare, nici contrafăcută, impregnează de autenticitate de trăire hotărîrile dure prin care fata renunță la dragostea ei, și implicit la adolescență.

Maturizarea completă a Florei Toth s-a produs, dar cu prețul unei amare experiențe. Fata va pleca spre alte zări, îmbogățită doar cu amintirea suferințelor îndurate și cu conștiința că o așteaptă un drum la fel de greu.

Ileana Predescu este o apariție scenică convingătoare și în acest ultim act, care subliniază mai evident că fata îndrăznește de la începutul piesei nu este un erou, ci doar un om destul de dezarmat, care poate cel mult pleca cu demnitate, după ce a dus-o luptă inegală.

Cu cît hotărîrile sînt mai dure, mai bărbătești, Ileana Predescu simte că trebuie să nu-și interzică a fi cît mai femeie. Din această fuziune, și textul și personajul ciștigă în adevăr și putere de transmisie a emoției. Ileana Predescu evită patetismul, evită grandilocvența și uzează mai ales de mișcări și tonuri domolite care dau relief puternic zbuciumului ei interior.

Tinăra actriță Ileana Predescu susține cu darurile ei artistice remarcabile, acest rol greu și ambiguu, dezvăluind cu generozitate averea sufletească a Florei Toth.

Maria VLAD

Ileana Predescu (Flora Toth)

Prefacerea sufletească a țaranului

Teatrul Național Cluj: *Noaptea tăcerii* de T. Bușecan

Drama lui Teofil Bușecan, reprezentată în premieră absolută pe scena Teatrului Național din Cluj, readuce în discuție, odată

cu problema satului, un „Ion” care singurează pentru pămînt, dar care, pină la urmă, se vindecă. Dramaturgia noastră a